

Arabsko-český slovník beduínských výrazů v pozůstalosti Aloise Musila¹

TOMÁŠ SADÍLEK, PAVEL ŽDÁRSKÝ, PETR PŘEBINDA

ABSTRACT: Arab-Czech dictionary of Bedouin terms in Alois Musil's inheritance

In 2011 Vyškov Regional Museum acquired an Arab-Czech dictionary of Bedouin terms from the great-nephew of the orientalist and traveler Alois Musil (1868–1944). Until then it was stored in Musil's Villa Músa in his native Rychtářov. It consists of 5415 cards containing Arabic words and phrases, forming a unique set of specific Bedouin concepts. The file was created over a long period of time and served Musil as a basis for writing his ethnographic works. Terms written on the cards depict a wide range of topics. Individual terms and phrases for example characterize in detail the typology of a terrain, describe the activities associated with the stay in the Bedouin camp, provide names of plants and animals living in the desert, expressions associated with the breeding of horses and camels and explain vocabulary associated with Bedouin raids. From a scholarly point of view this dictionary is the most important acquisition of Musil's fund in Vyškov Regional Museum since 2006.

KEY-WORDS: Arabic language – Bedouins – dictionary – inheritance – ethnography – desert life

CONTACTS: Tomáš Sadílek, místopředseda Akademické společnosti Aloise Musila, t.sadilek@email.cz; Mgr. Ing. Pavel Ždárský, Ph.D., místopředseda Akademické společnosti Aloise Musila, zdarskyp@gmail.com; PhDr. Petr Přebinda, Ph.D., předseda Akademické společnosti Aloise Musila, prebinda@yahoo.com

Jméno a dílo nejvýznamnějšího českého orientalisty Aloise Musila (1868–1944) se v jeho vlasti dostává zpět do širšího povědomí jen velice pomalu. Jako katolického kněze, který byl poměrně úzce osobně svázaný s posledním rakousko-uherským císařským párem² i s „buržoazní“ Masarykovou republikou, ho komunistický režim odsoudil k zapomnění. Musil však i poté zůstal známý jako jeden z předních odborníků, ale především jen světovým badatelům.³ Musilův záběr byl obrovský: tento původem chudý chlapec z malého statku v Rychtářově u Vyškova na Moravě po sobě zanechal bohatý vědecký materiál na poli orientalistiky, bibliistiky, kartografie, archeologie, etnografie i kulturní a sociální antropologie.

1 Text vznikl v rámci projektu GA ČR P405/10/0367.

2 Spojení Musila s panovnickou rodinou v Rakousku-Uhersku však i přes svou hloubku mělo jasné meze, dané mj. i jeho nízkým sociálním původem. O Musilově kategorickém popření dodnes obecně sdíleného přesvědčení, že byl dokonce zpovědníkem císařovny Zity, jako první informovala historička Muzea Vyškovska Mgr. Renata Kotulánová, a to na semináři *Prof. dr. Alois Musil a jeho odkaz pro současnou Evropu*, který se konal v rámci cyklu *Hovory o Evropě* dne 17. dubna 2009 ve Vyškově. Příspěvek R. Kotulánové *Odkaz Aloise Musila* byl v červenci 2009 s malými úpravami publikován pod názvem „In memoriam!“ *Aloise Musila* zatím pouze v Muzejním zpravodaji vyškovského muzea (s. 5–7).

3 O nápravu tohoto stavu se mezi jinými snaží i Akademická společnost Aloise Musila (ASAM), založená v roce 2008, mezi jejíž členy patří též autoři tohoto článku. Více životopisných informací o A. Musilovi, které nemohou být zmíněny v rámci tohoto příspěvku, i o ASAM je k dispozici na stránkách www.aloisemusil.cz.

Musilova pozůstalost v Muzeu Vyškovska

Musilova pozůstalost je dnes rozeseta v řadě archivů v České republice (zejména v Literárním archivu Památníku národního písemnictví) i zahraničí (především ve Vídni) a v rozvětvené rodině. Její jádro je však uloženo v Muzeu Vyškovska ve Vyškově.⁴ Hmotné předměty z pozůstalosti získalo muzeum z Musilovy rychtářovské Vily Músa už v roce 1956, další část interiéru byla přestěhována v roce 1969. O rok později muzeum převzalo také písemné materiály. Velkou zásluhu na získání pozůstalosti Aloise Musila i v péči o ni měl především významný místní muzejník a mnohaletý ředitel Muzea Vyškovska dr. František Jordán (1936–2007).⁵ Dochovanou korespondenci pro muzeum neúnavně uspořádávala v letech 1970–1975 osoba nejpovolanější: někdejší Musilova sekretářka Anna Blechová (1900–1986), která mj. vytvořila stovky stran regist výrazně usnadňujících orientaci v rozsáhlém fondu. Zbytek písemnosti později zpracoval po základním roztřídění slečnou Blechovou další významný vyškovský muzejník a učitel Jan Kupka (1909–1994).

V roce 2006 získalo Muzeum Vyškovska pod vedením ředitele dr. Františka Korvase (ve funkci v letech 2002–2010) do musilovské pozůstalosti zásadní přírůstek: tisíce strojopisných stran různorodých textů, přes 40 vyvolaných fotografií a na devět desítek skleněných negativů a pozitivů.

Novým impulsem pro vědecké zpracování Musilova fondu v Muzeu Vyškovska se stal tříletý projekt *Výzkum a zpracování pozůstalosti profesora Aloise Musila, elektronická databáze dokumentů a archeologických lokalit*, financovaný Grantovou agenturou České republiky (GA ČR). V jeho rámci byla v letech 2010–2012 mj. část pozůstalosti digitalizována a je zpřístupněna laické i odborné veřejnosti v internetové aplikaci.⁶ Jde především o asi šest a půl tisíce stran dosud nevydaných Musilových rukopisů z přírůstku fondu z roku 2006, dále o Musilovy fotografie z cest⁷ a menší část korespondence. Zpřístupnění nepublikovaných děl⁸ bude mít klíčový význam pro poznání celkového záběru Musilových literárních aktivit, které byly velmi rozsáhlé a pestré. Profesor po sobě zanechal mj. odborné

4 Za upřesňující informace o Musilově fondu v rámci historické sbírky Muzea Vyškovska a za profesionální spolupráci vděčí autoři historičce muzea R. Kotulánové.

5 Díky němu byla v muzeu v roce 1990 obnovena Pamětní síň Aloise Musila, v níž jsou mj. vystaveny části nábytku a zařízení z Vily Músa. Tuto významnou osobnost, která stála v čele muzea v letech 1966–2002, připomíná kniha vydaná ve spolupráci s Muzeem Vyškovska, Muzejním spolkem ve Vyškově, ASAM a Knihovnou Karla Dvořáčka ve Vyškově k jeho nedožitým 75. narozeninám (Zdeněk FÍŠER – Markéta PALOWSKÁ, *František Jordán (1936–2007). Muzejník, historik, člověk*. Brno 2011). V současnosti (konec roku 2013) probíhá v Muzeu Vyškovska významná modernizace a rozšíření stálé musilovské expozice, na jehož konceptu se ASAM významně podílel.

6 Dostupná z WWW: <<http://aloismusil.htf.cuni.cz>>.

7 Databáze pomáhá většinu fotodokumentace odborně uspořádat (topografická identifikace, určení autorství snímků atd.).

8 Musil od roku 1934 začal v nakladatelství Melantrich vydávat politicko-ekonomickou řadu věnovanou muslimským zemím pod souhrnným názvem *Dnešní Orient. Národní probuzení a politický vývoj jednotlivých států*, která byla proponována do dvanácti svazků. Poslední díl *Africká Francie. Dnešní Alžírsko, Tunisko, Maroko* se vydání už nedočkal – potkal ho stejný osud jako Musilův stěžejní spis *Ze světa islámu*, jež byl dokončen až v roce 1941 a kvůli složité situaci v tehdejší Protektorátu Čechy a Morava již nestihl být vydán. Toto dílo se své knižní podoby však nakonec dočká, protože v rámci zmiňovaného grantu je připravováno k redigovanému a komentovanému vydání v roce 2013. Přírůstek fondu z roku 2006 obsahuje i rukopis *Africké Francie*. Jeho zdigitalizování a zpřístupnění v elektronické formě tak znamená scelení a ukončení dvanáctidílného cyklu politicko-ekonomických studií, který byl jedním z vrcholů Musilovy publikační činnosti v rámci samostatné Československé republiky. K dispozici jsou i nepublikované rukopisy dobrodružných knih pro mládež – např. *Rytíř Radom*, pokračování románu *Křížák* (Praha 1943).

Obrázek 1 – 5415 kartiček s arabskými výrazy (foto Tomáš Sadílek)

a historicko-dobrodružné spisy, drobnou publicistiku, dva soubory rozhlasových přednášek, 17 svazků souborů článků se souhrnným názvem *Výhledy do světa* a další materiály.

Nový odborný zájem o Musilovo dílo s sebou přinesl též intenzivnější kontakty a spolupráci badatelů i muzea jako instituce s Musilovou rodinou. Sluší se rovněž poznamenat, že Muzeum Vyškovska je dlouhodobě navštěvováno a velice oceňováno nejen českými badateli a studenty, ale též evropskými orientalisty a historiky, jakož i arabskými odborníky, pro něž Musilova pozůstalost představuje jeden z významných zdrojů informací o vlastní kulturní minulosti. Kočovníci pouště udržovali svoji identitu především orální tradicí, která se nezadržitelně ztrácí. Při hledání svých kořenů jsou tak dnes odkázáni na díla cestovatelů a badatelů, jako byl Alois Musil.

Do roku 2011 zaplnily v Muzeu Vyškovska Musilovy písemnosti a fotografie 96 kartonů (bez negativů, map a knih), což představuje více jak 2000 inventárních čísel pro asi 22 000 archiválií. Dá se předpokládat, že se tamější Musilův fond ještě rozšíří, jako tomu bylo naposledy s unikátním nálezem arabsko-českého slovníku beduínských výrazů v roce 2011.

Slovník beduínských výrazů vytvářený prof. Musilem

Na jaře 2011 převzali členové grantového týmu pro Muzeum Vyškovska zajímavou a vzácnou pozůstalost od MVDr. Vladimíra Musila (1940–2011), prasynovce prof. Musila, uchovávanou do té doby pravděpodobně pod střešou Vily Músa v Rychtářově. Jde o 5415 kartiček obsahujících arabské výrazy a slovní vazby, které tvoří unikátní arabsko-český slovník specifických beduínských pojmů. Soubor slovníkových hesel vznikl dlouhodobě a sloužil Musilovi jako jeden z podkladů pro psaní etnografických a kulturně-antropologických děl. Z odborného hlediska jde o nejdůležitější přírůstek fondu Aloise Musila v Muzeu Vyškovska od roku 2006.

Celý soubor ležel patrně od doby jeho kompletního sestavení či smrti prof. Musila bez ošetření a pravděpodobně i bez otevření uskladněn v hnědém balicím papíru. Není však

dnes již možné zjistit, zda toto balení bylo skutečně původní od chvíle, kdy Musil slovník naposledy použil, což mohlo nastat někdy v průběhu třicátých let 20. století nebo za 2. světové války. Rovněž tak není možné doložit, zda byl balíček od tohoto momentu uložen po celou dobu na půdě Musilovy rychtářovské vily,⁹ byl však nejspíš uchováván odděleně od ostatní rukopisné pozůstalosti, předané do Muzea Vyškovska již v letech 1970 a 2006.

O uložení na půdě se lze domnívat z toho důvodu, že soubor nebyl poškozen vlhkostí, i když se na okraji kartiček přece jen usadila bílá plíseň. Projevila se jako slabý bílý proužek na okrajích, ale byla lehce odstranitelná jemným kartáčkem. Při čištění plísně však byla problémem křehkost zoxidovaných okrajů. Největší výskyt plísně byl zaznamenán u kartiček uložených v okrajových řadách balíčku.¹⁰

Kartičky jsou dvojího druhu a dvou nestejných rozměrů. Převažují kartičky zhotovené z tužšího hnědého, podomácku řezaného papíru o rozměrech cca 115x80 mm. Menší počet kartiček (cca 40 procent), které mají rozměr cca 103x85 mm, byl vyroben z ručně řezaného linkovaného papíru, pravděpodobně pocházejícího ze sešitu školního typu. Jak vyplývá z uvedených rozměrů, hnědé kartičky jsou vyšší než kartičky linkované. Není pochyb o tom, že hnědé kartičky vznikaly ručním řezáním z velkých archů, a to pravděpodobně i v různém časovém období. Rozměry všech kartiček vykazují několikamilimetrové odchylky v obou rozměrech, tj. ve výšce i šířce. Linkované kartičky, které jsou cca o 10 mm kratší, jsou však o několik milimetrů širší a přesněji řezané.

Rozdíl ve výšce hnědých a linkovaných kartiček se negativně projevil v oxidaci okrajů. Nepravidelné střídání obou typů a nepravidelné lícování v jednotlivých řadách (a také v hlavní míře menší výška linkovaných kartiček) umožnily přístup vzduchu zejména k horním okrajům hnědých kartiček, které tak podlely oxidaci ve větší míře. Právě tyto zoxidované okraje byly nejvíce křehké a při sebeopatrnější manipulaci se ulamovaly nebo praskaly.

Míra zoxidování se však odvíjela i od polohy jednotlivé kartičky v balíku, v němž byly po dlouhá desetiletí uloženy. Celý uchovaný slovník tvořily tři řady kartiček uložené jedna za druhou jako v kartotéce. Tyto tři řady byly naskládány souběžně těsně vedle sebe. Rozsah poškození oxidací i výskyt plísně byl přímo ovlivněn polohou kartiček v jednotlivých řadách, přičemž střední řada jako celek byla zasažena v daleko menším rozsahu než obě krajní. Nejvíce zubem času utrpěly kartičky nacházející se ve všech čtyřech rozích balíku.

Přes poměrně velkou plochu k zápisu hesel na kartičce jsou výrazy u obou typů psány těsně pod horním okrajem, ať už jde o text ručně psaný nebo strojopisný. Tím se oblast textu v mnoha případech nachází v zoxidovaném a zkřehlém okraji. Toto umístění textu sice znesnadňuje čtení, ale naštěstí jen u několika málo kusů byla kartička poškozena oxidací až k nečitelnosti.

Tak obrovské množství kartiček, které vznikaly pravděpodobně po řadu let (resp. spíše desítek let), je velmi těžké po obsahové stránce nějak krátce obecně popsat nebo systema-

9 Prof. Musil od vzniku samostatného Československa učil na Univerzitě Karlově v Praze. V průběhu třicátých let 20. století však několikrát změnil místo svého bydliště. V roce 1935 se nakrátko přestěhoval do Kosovy Hory u Sedlčan, kde si nechal vystavět vilu. Později pobýval na statcích svých dvou synů, které se nacházely blízko sebe: od roku 1936 v Novém dvoře a od roku 1940 v Otrybech u Českého Šternberka. Rychtářov samotný opustil už v roce 1935, protože československá vláda rozhodla o zřízení vojenského výcvikového prostoru na Dražanské vrchovině. V listopadu 1935 bylo zřízeno Velitelství výcvikového tábora v Dědicích u Vyškova. Během války Němci výcvikový prostor převzali a Rychtářov byl dokonce dočasně vysídlen (v první etapě k 31. březnu 1941). Vzhledem k úmrtí MVDr. Vladimíra Musila krátce po předání slovníku již bohužel není možné dopátrat některé podrobnosti ze složitých osudů této cenné památky.

10 Za pečlivé ošetření nalezených kartiček patří dík spolupracovnici týmu Evě Sadílkové.

Obrázek 2 – Anna Blechová a František Jordán při práci (archiv rodiny Jordánovy)

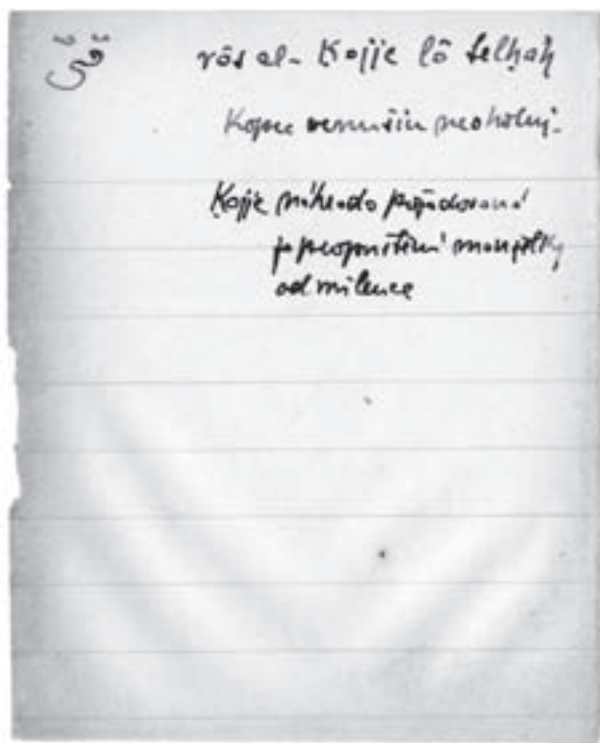
ticky rozdělit. Je však možné vyslovit domněnku, že ty linkované používal Musil na svých výzkumných cestách, kdy si ručně zapisoval zachycené výrazy a slovní spojení včetně záznamu v arabském písmu. Na Musilovu pečlivost v tomto ohledu upozornil už v roce 1910 významný český cestovatel, geograf a etnograf dr. Emanuel Fait (1854–1929). Za průvodce si Musil najímal příslušníky místních kmenů, výrazy si nechával několikrát zopakovat, aby si mohl být jist jejich správností, nebo si je přímo dával psát.¹¹

O používání linkovaných kartiček při Musilových pobytech mezi beduíny svědčí nejen to, že hesla jsou zapsána i v arabském písmu, ale také jakási neuspořádanost textu. Ta byla zřejmě způsobena zápisem v terénu nebo při hovoru ve stanu, kdy bylo třeba rychle zaznamenat neobvyklý výraz či frázi. V souboru se však vyskytují i hnědé kartičky se stejným typem záznamu (tj. obsahující ručně psaný text se zápisem hesla i v arabském písmu) jako na linkovaných kartičkách. Možná i tyto byly pořízeny na výzkumných expedicích.

Největší část hnědých kartiček však byla pravděpodobně pořízena jako výpisky ze slovníkových hesel. Tyto záznamy jsou psány převážně na psacím stroji. Jejich text je lépe stylizován a doplněn přepisem hesla z některého tehdy používaného tištěného slovníku (v podobě např. *Zv. 21,25* či *Wetzstein Sprachliches 79,9*).¹² Poznámka o zdroji bývá umístěna před vlastním textem hesla nebo slovního spojení a jeho překladem do češtiny. O tom, že

11 Emanuel FAIT, *Professor dr. Alois Musil a jeho výpravy*, Sborník České společnosti zeměvědné, roč. 16, 1910, s. 141–172.

12 Johann Gottfried WETZSTEIN, *Sprachliches aus den Zeltlagern der syrischen Wüste*, Lipsko 1868. Vyskytují se i strojopisné kartičky s ručně dopsanou poznámkou pod textem ve formátu např. *Z₄₄*, což může být odkaz na slovník, anebo možná na nějaký Musilův cestovní deník či záznamník (tento typ záznamu se autorům článku nepodařilo dosud přesně vysvětlit).

Obrázek 3 – Ukázka linkované kartičky se slovníkovým heslem (foto Tomáš Sadílek)

Musilem prováděný překlad byl porovnáván se slovníkem, svědčí některé jeho poznámky, např. časté poukazy na to, že beduíni příslušný výraz vyslovují jinak nebo pro dané heslo mají i jiný význam. V menší míře se v souboru vyskytují jakési dvojice kartiček složené z kartičky psané ručně na linkovaném papíře a za ní následující hnědé kartičky se stejným heslem vypsaným ze slovníku.

Různorodost stylů zápisů zároveň svědčí o mnohaletém sestavování celého souboru. Slovník s určitostí vznikl jako Musilův etnografický a kulturně-antropologický záměr a sloužil jako lingvistická pomůcka při tvorbě jeho vědeckých děl.¹³ Pro orientaci v heslech je důležité, že abecední řazení kartiček se řídí arabským slovním kmenem, který je u všech hesel uváděn jako první.

Na kartičkách uvedená hesla zachycují širokou škálu sledovaných témat. Jednotlivé výrazy a fráze mimo jiné např. detailně charakterizují typologii terénu, popisují činnosti spojené s pobytem v táboře, přinášejí názvy rostlin a zvířat žijících v poušti i výrazy spojené s chovem koní a velbloudů nebo též vysvětlují termíny související s válečnými nájezdy.

Právě fakt, že hesla obsahují převážně výrazy, které jsou specifické pro život a potřeby beduínů, činí celý soubor obou typů kartiček unikátní a velmi zajímavý. Na kartičkách se totiž téměř vůbec nevyskytují běžně používaná slova nebo fráze, což bylo zřejmě způsobeno Musilovou hlubokou znalostí několika arabských dialektů. Profesor obecně známé výrazy při svém dlouhodobém pobytu mezi beduíny považoval za natolik zažitě, že nepociťoval potřebu si je sám pro sebe zaznamenávat.

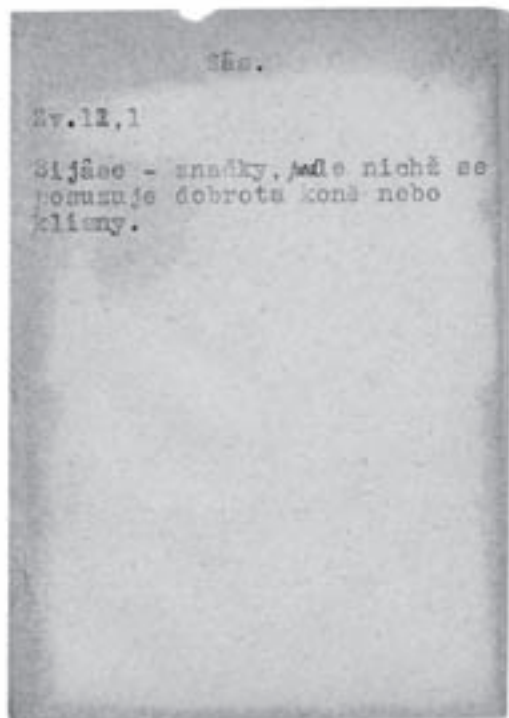
Je otázkou, nakolik se na podobě slovníku podílela Musilova dlouholetá sekretářka Anna Blechová. Nevíme, zda její příspěvek spočíval pouze v přepisu některých profesorových záznamů na psacím stroji, či zda též např. sama aktivně vyhledávala a vypisovala hesla z již publikovaných slovníků. Musil své výzkumné pobyty v poušti realizoval v letech 1896 až 1915, ale slečna Blechová u něj získala zaměstnání až v roce 1920. Její úzká spolupráce na Musilových vědeckých dílech, především na knihách vydaných ve Spojených

13 Etnografické a kulturně-antropologické poznatky obsahuje vlastně celé Musilovo dílo. Úzce zaměřené jsou v tomto směru dva vydané svazky, a to *Arabia Petraea III. Ethnologischer Reisebericht*, Vídeň 1908 a *The Manners and Customs of the Rwala Bedouins. Oriental Explorations and Studies*, No. 6, New York 1928.

státech amerických, je všeobecně známa. Lze tedy předpokládat, že se slovníkem přinejmenším částečně pracovala též a že zřejmě dotvářela i jeho konečnou podobu tak, aby prof. Musilovi sloužil jako důležitá lingvistická a etnografická pomůcka.

Ukázky hesel

Skutečnost, že slovník obsahuje naprosto jedinečná hesla, svědčí o tom, že jejich záznam mohl být pořízen jen při dlouhodobém pobytu v poušti a při velmi úzkém kontaktu s obyvateli stanových táborů, s účastníky nájezdů nebo při rozhovorech s beduínskými ženami. Velice četný výskyt názvů flóry a fauny, ale také pomůcek pro běžný život nebo výrazů spojených s péčí o zvířata je toho zřejmým důkazem.¹⁴ Musilovy překlady výrazů z arabštiny jsou uváděny ve velmi úzkých významech, zatímco zachycená slova pravděpodobně měla obvykle daleko širší význam. Pro představu jsou níže uvedeny příklady nejzajímavějších hesel. Ačkoli jsou vypsaná jen z jedné části celé sady, dokládají unikátnost celého souboru i velmi široký rozsah zachycených témat.

Obrázek 4 – Ukázka hnědé kartičky se slovníkovým heslem (foto Tomáš Sadílek)

226¹⁵ *ruční zápis na linkované kartičce*

نفش mnaffeš derwata.. vytrhává mu vlasy na hlavě, rozplétá mu vlasy na hlavě

228 *ruční zápis na linkované kartičce*

نفس nafes nafes ozdoba z pštrosího peří na kopí

229 *následující hnědá kartička s výpisem ze slovníku*

Nafas. Zv. 12,10 Nafes – ozdoba ze pštrosích per upevněná při spojení dřeva a ostří.

342 *ruční zápis na linkované kartičce*

سطر tistafez¹⁶ min saṭarha z bujnosti naráží hlavou semotamo

355 *ruční zápis na linkované kartičce*

هيق hejžen hağğāt uhánějí jako pštrosí samec¹⁷

14 Důvěrně sblížení s obyvateli stanových táborů a neúnavná snaha Aloise Musila zaznamenat vše o jejich všedním životě, společenské organizaci i náboženských představách dala zárodek vzniku nejen tohoto unikátního souboru, ale i jeho rozsáhlé knižní tvorby.

15 Číselný údaj před typem kartičky byl vytvořen pro lepší orientaci až během skenování. Původní Musilův slovník neměl kartotéční listky nijak očíslovány, při jejich řazení se řídil arabskou abecedou podle tzv. kořenových souhlásek.

16 Pravděpodobně jde o nedůslednost v přepisu, tvar zřejmě vychází ze slovesa *istafazza* X.

17 Latinkou psaný přepis arabského výrazu je špatně čitelný, navíc tento záznam zřejmě obsahuje několik chyb.

368 *ruční zápis na linkované kartičce*

سوق sâqa místo ohrožené nepřítelem¹⁸

379 *hnědá kartička s výpisem ze slovníku*

Sâs. Zv. 11,1 Sijâse – značky, podle nichž se posuzuje dobrota koně nebo klisny.

385 *ruční zápis na linkované kartičce*

Sowḥ m. č. sîḥân nazývají šlejbové plochy mezi jednotlivými řížaný.¹⁹ Bývají obvykle holé, jen po vydatných deštích vypučí na nich řídké traviny.

386 *ruční zápis na linkované kartičce*

سوج sâjjiġât al-moḥâžib²⁰ velbloudice, jichž prsní provaz se semotamo pohybuje

403 *ruční zápis na linkované kartičce*

سھج swâhîġ bouře burácející v srdci

435 *ruční zápis na linkované kartičce*

سمن semmûne černý, ve křoví se zdržující ptáček

457 *ruční zápis na linkované kartičce*

سلف selef m. č. slâf bojovníci jedoucí před stěhujícím se kmenem

462 *ruční zápis na linkované kartičce*

سلط as-sulṭa misterih vrchní vojevůdce (jemuž kníže světil po dobu nebezpečí veškerou moc) odpočívá jatasalla ʿala, doráží na...

475 *ruční zápis na linkované kartičce*

سل sird as-salâjel četa rychlonohých klisen

492 *ruční zápis na linkované kartičce*

سقف siqef kameny uzavírající prostoru s mrtvým v hrobě

543 *ruční zápis na linkované kartičce*

نسع nisâʿehen²¹ jejich rychlý, stejnoměrný pochod

556 *ruční zápis na linkované kartičce*

سرنج sawwow ʿala-š-šejḥ sernâġ připravili rudé barvivo pro náčelníka, útočili na něho

571 *ruční zápis na linkované kartičce*

لجأ ʿûd al-leġâwi mandloňová hůlečka na řízení velbloudice

581 *ruční zápis na linkované kartičce*

لبد jeġûn al-melâbîd přijdou, kdo se doma válejí, kdo nikam nechodí

623 *ruční zápis na linkované kartičce*

كنس ar-reġġaʿ al-kunnas al-ḥîl opotřebované, tlusté, jalové velbloudice

662 *ruční zápis na linkované kartičce*

kitfi mladé neokřídlené kobylky lezoucí jedna po druhé

663 *ruční zápis na linkované kartičce*

كتف mutačattef leží na zádech s rukama pod tylem (sic!) podloženými

Arabský kořen slova by místo H-J-Q (هيق) měl zřejmě být H-J-Ġ (هيج). Samec pštrosa se arabsky řekne đakar naʿâma (ذكر نعامة), což se použitému výrazu ani trochu neblíží, může proto jít jen o přirovnání učiněné Musilem samotným.

18 Musilem uvedený překlad je sporný. Slovo sâqa se ve spisovné arabštině používá ve významu „zadní voj“.

19 Slovem rawḍ (pl. rawḍât či rîḍân) označují beduíni ty plochy v kamenitých oblastech, kde je možno nalézt vodu a pastvu.

20 První řádek textu obsahující arabsky psaný kořen slova a přepis výrazu do latinky je velmi špatně čitelný.

21 Arabský výraz působí dosti podivně, rovněž kořen N-S-c (نسع) se ve standardních slovnících vůbec nevyskytuje. Zařazení kartičky na toto místo v kartotéce (mezi kořeny začínající písmenem S) však může znamenat, že Musil později usoudil, že kořen slova je ve skutečnosti S-ʿ-J (سعي), aniž by však opravil zápis v arabském písmu.

690 ruční zápis na linkované kartičce

كربز karbûz kovový kroužek na přidě sedla meršeḥy

738 ruční zápis na linkované kartičce

قيل mžajjel bṛanameh²² odpočívající se skotem za poledne F₃₀

754 ruční zápis na linkované kartičce

قاي rās al-ḳajje lô telḥah kopec venušin neoholený
ḳajje náhrada požadovaná za propuštění manželky od milence

760 ruční zápis na linkované kartičce

قوم ḳwâjem nohy pštroša²³

788 ruční zápis na linkované kartičce

قوط ḳawī kulatá dřevěná schránka na kávové čišky

795 ruční zápis na linkované kartičce

قاب ḳowbân tučný povaleč, lenošný jedlík

895 ruční zápis na linkované kartičce

قطع² ḡġaḥa²⁴ ležel s ní na boku

engaza⁶ lehli si na bok

ġaza⁶ povolil, shodil

896 ruční zápis na linkované kartičce

قطع² moḡza⁶ místo pohlavního obcování, lůžko²⁵

899 ruční zápis na linkované kartičce

قطب ḳaḏīb chycený nepřítel, jenž podá důkladnou zprávu²⁶

910 ruční zápis na linkované kartičce

هذب haddâb velbloudice klusající tak rychle jako kůň

953 ruční zápis na linkované kartičce

قصل ḳašâlīm uřezané nožky myši skákavé²⁷

975 ruční zápis na linkované kartičce

قصب mḳeṣṣaba hedvábný šátek ženský stříbrem protkávaný

22 Latinkou uvedený přepis je špatně čitelný, pravděpodobně však obsahuje překlepy. Ve spisovné arabštině by tvar nejspíš zněl muqajjil bi-ġanamihī.

23 Ve spisovné arabštině má slovo v plurálu tvar qawā'im (sing. qā'ima). Jeho význam je však značně obecnější, a to „noha“, „pilíř“, „podpěra“ apod. Je otázkou, zda beduíni toto slovo opravdu používali jen pro nohy pštroša, jak si zapsal Musil, či zda ho používali v podobně širokém významu jako spisovná arabština, ale Musil si ho poznamenal zrovna v situaci, kdy se hovořilo o nohách pštroša.

24 Malý otazník u zápisu v arabském písmu i malé ž na počátku přepisu do latinky udělal pravděpodobně sám Musil. Obě varianty (Ġ-Z-⁶ a Q-Ḍ-⁶) jsou však špatně, skutečný kořen slova je totiž Ḍ-Ġ-⁶ (ضج). Není zcela jasné, proč je zápis chybný, je např. možné, že beduíni slova vyslovovali zkomoleně (mj. zaměňovali první a druhou kmenovou souhlásku) anebo že se je pro jejich choulostivost báli před cizincem (navíc knězem) správně vyslovit.

25 Arabsky psaný kořen slova i v latině uvedený tvar jsou špatně. Správná forma přepisu zní maḡḡac, navíc kořen slova je stejný jako u předchozí položky, tj. Ḍ-Ġ-⁶ (ضج). Výraz by tedy měl být uveden na předchozí kartičce spolu s ostatními tvary, nikoli mít kartičku vlastní.

26 Na kartičce uvedený kořen slova (Q-Z-⁶-B) se ve standardních slovnících nevyskytuje, jde pravděpodobně o zkomolenou výslovnost kořene Q-Ḍ-B (قضب). Dostí sporný je i překlad výrazu, neboť slovo qaḏīb má významy např. „větev“, „proutek“, „tyč“ (mříže) a dále pak „mužský pohlavní úd“, „penis“, přičemž může sloužit i jako nadávka. Nabízí se tedy možnost výkladu, že Musil použití tohoto slova zachytil zrovna ve chvíli, kdy beduíni nadávali zajatému nepříteli, který se ve strachu o svůj život rozhodl raději vypovídat. Použití tohoto slova však pravděpodobně bylo daleko širší, než jak je zaznamenáno na kartičce.

27 Na kartičce uvedený kořen slova Q-Ṣ-L-M se ve standardních slovnících nevyskytuje. Existuje však kořen Q-Ṣ-L (فصل), který má význam „useknout“, „odřezat“ apod. Zda se však Musilem zachycený výraz skutečně vztahoval pouze k nohám myši, zůstává nezodpovězeno.

Filologickou, etnografickou a kulturně-antropologickou hodnotu slovníku ještě musí posoudit specializovaní odborníci. Již nyní však můžeme konstatovat, že obsah hesel týkajících se společenského života kočovníků žijících na Arabském poloostrově a jejich vzájemných vztahů představuje další doklad o tom, že beduinská společnost žijící v poušti mimo zájem okolního světa měla svoje pevná pravidla, zvyky, obyčeje, ale i instituce – např. v podobě soudců –, a že zdaleka nebyla tak barbarská a primitivní, jak se dodnes mnozí domnívají.